

ეფრემ მცირე

უწეებად მიზესსა ქართულთა მოქცევისასა, თუ
რძეულთა წიგნთა შინა მოიკსენების

ტექსტი გამოსცა, შესავალი და ლექსიკონ-საძიებლები დაურთო

თ. ბრეზაძემ

უწყებაჲ მიზეზსა ქართველთა მოქცევასა, თუ რომელ-
თა წიგნთა შინა მოიჯსენებინ.

სულიერსა მამასა ჩუენსა და პატროსანსა ეკლესიარხსა ჩუენ
ქართველთასა, მღდელსა უფლისასა იოანეს კვრიკესსა¹ ყოვლად
მცირე და უღირსი სახისა და სახელისაჲ ეფრემ მონაზონი² თა-
ყუანის-ცემით მოგიკითხავ.

ვინაჲთგან მადლითა ღმრთ. საჲთა სრულ იქმნა გულსმოდ-
გინებაჲ შენი წიგნისა ამისთვის სადღესასწაულოჲსა, რომელი შენ
იწროებასა შინა ჟამთასა უხეშებით განვრცომიტა გონებისაჲთა
მოუგე საზოგადოსა მაგას ნიქსა ნათესავისა ჩუენისასა ეკლესიასა
წმიდისა სკმეონ საკვრველთმოქმედისასა^{**}, რომელი ვითარცა სა-
წყაული კეთილი და განმყოფელი იფქლისა ცხოვრებისაჲ კეშმარი-
ტებით წმიდად მოდად^{***}) საბელდებულ არს, ჯერ-იყო ამასცა
ზედა ჩემგან სრულ ყოფად ბრძანებაჲ შენი, რაჲთა წერით დაიდვას
მას შინა მოსაჯსენებელი ოდეს მოქცევისა ჩუენისაჲ და თუ რომ-
მელთა წიგნთა შინა ბერძენთასა ქსენებულ არს იგი, უკმდეს
თუ ვისმე გამომეძიებელთაგანსა ცნობად.

* მინაწერი კიდებუ: „უწყოდე, რამეთუ ამის [საკი]თხავისა [მიზეზია] იოანე.
და იოანე რაჲ გესმეს, მთავარაჲს ძე, რამეთუ ნეტარისა ეფრემის თარგმანობისა
ჟამთა შავსა მთასა დახუდა და ესრე შეუდგა თარგმანობისათვის, რომელ თვნიერ
მცირედთა წიგნთაჲსა ყოველნივე მან ათარგმნინა მისითა საკმრითა და წარსა-
გებელითა. ვითარცა ყოველთა საკითხავთა ბოლოსა თვთ აღიარებს სანატრელი
ეფრემ. ხოლო მე ესე სადღესასწაულოჲსაგან გარდავწერე“.

** მინაწერი: „სკმეონ წმიდისსა იტყვს არა ყოველსა ქართველთა ეკლეს-
სიასა“.

*** მინაწერი: „შეისწავე, რამეთუ ბერძენნი არა თორნიედ, არამედ წმიდად
მოდად უწოდენ წმიდა ეკლესიასა ჩუენ ქართველთასა“.

¹ ქართველთა მონასტრების ეკლესიარხი შავ მთაზე ეკუთვნის მოლვაწეთა
იმ რიცხვს, რომლებიც ბელმძღვანელობდნენ უცხოეთში ქართველების ლიტერატურ-
რულ მოღვაწეობას. აძღვდნენ დავალებებს და ემბარებოდნენ საფასურით. ყრ-
ძოდ ეფრემ მცირისათვის მას მრავალი წიგნი უთარგმნინებია.

² იგივე ეფრემ მცირე.

ნა სიმდაბლისა სარეცელსა და წამლად უბრძოლელად ვნებასა მას
ზედა მოიპოვა ლოცვაჲ. მაშინ დედოფალმან ინება მძნიჭებად მის-
სა სასყიდელსა კურნებისასა, რაოდენი-რამ თვთ ღირს მოგებისა
საგონებელ უჩნდა, ოქროჲ და ვეცხლი, შესამოსლები და სამკაული
5 და ყოველივე რაოდენი-რამ არს ნიჭი სამეუფოჲსა პატრივის მოყუა-
რებისაჲ.

ხოლო საღმრთომან მან დედაკაცმან ჰრქუა: ამათგანი არამ
მივმს მე, გარნა დიდად სასყიდლად კურნებისა შევჰრაცხ შენსა
შემეცნებასა ღმრთის მსახურებისასა და ჰლოცვიდა, რამთა სა-
10 ღმრთოჲ ტაძარი აღჰმართოს მაცხოვრებელისა მისისა ქრისტესთჳს.
ესე რამ ესმა დედოფალსა წარ[146r ხ]ვიდა იგი მეფისა და თავისა
მიერ თჳსისა განაკვრვა მეუღლე თჳსი მეყსა შინა განკურნებითა
თჳსითა. ამისსა შემდგომად განუცხადა მას ძლიერებაჲ ღმრთისაჲ
რომელი იმსახურებოდა ტყჳსა მისგან და ჰლოცვიდა ქმარსა
15 თჳსსა, რამთა იგი ნხოლოჲ იცნას ღმრთად და აღუშენოს მას
ტაძარი სალოციელი. და ესრეთ ამის კურნებისა მიერ იქმნა შეც-
ვალებაჲ ქართველთა ნათესავისაჲ. ხოლო მეფე მეუღლესა თჳსსა
ზედა ქმნილისა მისგან კურნებისა განკვრეებულ იქმნა, გარნა
ეგრეთცა არა ინება აღშენებაჲ ტაძრისა საუფლოჲსაჲ.
20 ამისსა შემდგომად მცირედნი რამ ეამნი წარჳდეს, განვიდო

της εὐτελοῦς εὐνης αὐτὴν κατακλίναται φάρμακον ἀλεξίκακον προσ-
εγήνοχε τῷ πάθει τὴν προσευχὴν· ἢ δὲ βασιλεὺς τῆς θεραπειᾶς μισθὸν
προσεχόμεζεν ὃν ἐνόμιζεν ἀξιώκτητον, χρυσὸν καὶ ἀργυρον καὶ χιτῶνας
καὶ ἀμπεχόνας καὶ ὅσα τῆς βασιλικῆς ἐστὶ δῶρα φιλοτιμίας. ἢ δὲ θεία
γυγὴ τούτων ἔφη μὴ δεῖσθαι, μέγαν δὲ ἠγείσθαι μισθὸν τὴν τῆς εὐ-
σεβείας ἐπίγνωσιν καὶ προσέφερον, ὡς ἐνήν, τὰ θεία παιδεύματα, καὶ
θεῖον ἀνεγείραι παρεγγυᾶ νεὼν τῷ σεσωκότι Χριστῷ. τούτων ἐκείνη
ἀκούσασα κατέλαβε τὰ βασίλεια. καὶ παραυτίκα μὲν ἐξέπληξε τὸν
ὀμόζυγα τῷ συντόμῳ τῆς θεραπειᾶς· εἶτα τοῦ τῆς αἰχμαλώτου τὴν
δύναμιν ἐδῆλου καὶ παρεκάλει τοῦτον μόνον εἰδέναι θεὸν καὶ νεὼν
αὐτῷ κατασκευάσαι καὶ ἀπαν εἰς τὴν τούτου θεραπείαν μεταφέρειναι
τὸ ἔθνος. ὁ δὲ τὸ μὲν εἰς τὴν ὀμόζυγα θάσμα γεγεννημένον εὐφήμει,
τὸν δὲ ἦθελε δέλαιαται.

.. ἵνου, αὐτὸς μὲν εἰς θήραν ἐξήλθεν.

საცნაურ იყავნ, ვითარმედ მიერვე ქადაგებითგან წმიდათა მოციქულთაჲთ, რაჲმს, წინაწარმეტყულებისაებრ დავითისსა, „ყოველსა ქუეყანასა განჯდა ჳმაჲ მათი და კიდეთა სოფლისათა სიტყუანი მათნი“, ¹ ერთად კიდეთა ამათგანად ითქუმის ჩუენთჳსცა 5 მიმოსლვასა შინა წმიდათა მოციქულთასა ანდრია პირველწოდებულისა ² მიერ ქადაგებაჲ შორის ავაზგიაჲსა, რომელ არს აფხაზეთი და მიერ წარვლაჲ ოსეთოდ და კუალად ბართლომეს ³ მიერ მიმოვლაჲ ჩრდილოეთისაჲ [145 v b], რომელ არს ქართლი.

გარნა ამათ წმიდათა სამოციქულონი მოძღურებისა თესლთა 10 ანეულნი მრავალ ეამ დაიპყრნა ლუარძლმან მეკერპეთამან არა ხოლო ჩუენ შორის, არამედ თჳთ მათ ბერძენთაცა შორის, ვიდრე ეამთადმდე მეორედ პავლედ ზეციით წოდებულისა დიდისა კოსტანტინესთა. ამის კეთილად მსახურისა მეფისა ეამთა ღმერთმან, რომელმან დიდთა და მრავალთესლთა ტომთათჳს იზრუნა, არცა 15 ჩუენ მცირენი დაგვტევნა უღუაწად, არამედ ესრეთ განაგო კუალად აღმოწოდებაჲ ჩუენი, ვითარცა მოიკსენებს თეოდორიტე ⁴ საეკლესიოჲსა მოთხრობისა წიგნსა შინა თჳსსა ოცდამეოთხესა თაესა და იტყჳს ესრეთ:

„ჰინდოთა უკუჲ ფრუმენტის ⁵ მომყვანებელ ექმნა ღმრთის 20 მეცნიერებად, ხოლო ქართველთა მათვე ეამთა შინა დედაკაცი ვინმე, ტყუჲქმნული ჳეშმარიტებისა მიმართ, წინამძღუარ ექმნა, რომელი-იგი სამარადისოჲსა ლოცვისადა შემშქუალულ იყო და ლბილ სარეცელ თჳსსა აქუნდა ძაძაჲ დარეცილ იატაკსა ზედა მიწისასა, ხოლო უმეტეს ყოველთა უშუბათასა შეიტკობდა მარ-

[4₁₉—8₇]* 'Ἰνδῶν μὲν οὖν ὁ Φρουμέντιος πρὸς θεογνώστας ἐγένετο ποδηγός. Ἰβηρας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γυνὴ θορυάλωτος πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐξενάγησεν. αὐτὴ γὰρ προσευχῆ μὲν ἐχρήτη διηνεχεῖ, εὐνή δὲ τὴν αὐτὴν καὶ σερωμνὴ μαλακὴ σάκκος ἐπὶ τοῖς δαπέδοις κα-
θηπλωμένος, τρυφὴν δὲ ἄκραν τὴν γηστειῶν ἐνόμει. οὗτος ὁ πόνος

¹ ფსალმუნნი 18,4 (1873 წ. გამოცემა).

² წმიდა მოციქული, ძმა პეტრე მოციქულისა, ქრისტიანობა უქადაგებია შავი ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთით.

³ ერთ-ერთი თორმეტ მოციქულთაგანი, ქრისტიანობა უქადაგებია არაბეთსა და სომხეთში. ⁴ ბერძენი ისტორიკოსი V საუკუნისა.

⁵ წმიდანნი, აკსუმის პირველი ეპისკოპოსნი.

* Theodore, Kirchengeschichte. Herausgegeben von L. Parmentier, Leipzig, 1911, გვ. 74—76.

ხვასა, ვინაჲცა ამათ შრომათა მიანიჭეს მას მადლი მოციქულობისაჲ. ხოლო ვინაჲთგან ნათესაენი იგი არა რას მეცნიერ იყვნეს გელოვნე-
ბასა მკურნალობისასა, ამისთვის მიმოვიდოდრიან ხილვად სნეულთა
და თვსთა მით უძლურთა ხილვისაგან და სნეულებათა მათთა
კურნებისა გამოცდილებით ისწავებდეს სახესა კურნებისასა.

იყო ვინმე დედაკაცი, რომლისა ძე სნეულ იყო და მისძლით
მივიდა იგი დედაკაცსა მას თანა ღირსსა ქებისსა და იკ[146ra]-
თხვიდა მისგან, თუ რაჲ უღირს ყოფად მისსა. ხოლო ღირსმან მან
შიიყვანა ყრმაჲ იგი უძლური და მიაწვინა თვსსა მას ზედა ცხე-
დარსა მოლუაწებისასა და ევედრებოდა შემოქმედსა ყოველთასა
მოხედვად მისსა და ჯსნად უძლურებისაგან. ხოლო უფალმან ვედ-
რებაჲ მისი მიითუალა და მიანიჭა უძლურსა მას სიმრთელე.

ამიერ საკვრველი იგი დედაკაცი შრავალ განთქმულ იქმნა,
ვიდრელა არცა თუ მეუღლესა მეფისასა¹ დაეთარა მისთვის, არამედ
მყის მიუწოდა მას, რაჲთა მივიდეს მისსა, რამეთუ იგიცა ბორო-
ტითა ვნებითა შეპყრობილ იყო. ხოლო ღირსმან მან სიმდაბლისა
სიბრძნისა კუმევეითა არა მიითუალა ვედრებაჲ იგი დედოფლისაჲ.
გარნა დედოფალმან იძულებულმან საჯმარებითა საქმისაჲთა არა
გულად-ილო პატივი დედოფლობისაჲ, არამედ თვთ მიისწრაფა
ტყუქმნულისა მის. ხოლო მან კუალად იგიცა თვსსავე მას მიაწვი-

των ἀποστολικῶν αὐτῆ μεταδέδωκε χαρισμάτων. ἐπειδὴ γὰρ οἱ βάρ-
βαροι τῆς ἰατρικῆς σπανίζοντες ἐπιστήμης εἰώθασιν ἀβρῶστούντες
πρὸς ἀλλήλους φοιτᾶν, καὶ παρὰ τῶν ἡδὴ νενοσηκότων καὶ τῆς ἀβ-
ρῶστίας ἀπαλλαγέντων μανθάνειν τῆς ὑγείας τὸν τρόπον, ἀφίκετό τις
γυνὴ πρὸς τὴν ἀξιέπαινον ἀνθρῶπον παιδίον ἀβρῶστοῦν ἔχουσα καὶ
μαθεῖν τὸ πρακτέον ἀντιβολουσα. ἡ δὲ τοῦτο λαβούσα καὶ εἰς τὴν εὐ-
νήν κατακλίνασα, ἰκέτευε τὸν τῶν θλων θεμιουργὸν νεῦσαι καὶ λοῦσαι
τὴν νόσον· ὃ δὲ τὴν ἰκετείαν δεξάμενος παρέσχε τὴν ὑγείαν. ἐντεῦθεν
ἡ θαυμασία γυνὴ πολυθρύλητος γέγονεν. οὐδὲ γὰρ τὴν τοῦ βασιλέως
δμόζυγα τὸ γεγεννημένον διέλαθε, παραυτίκα δὲ αὐτὴν μετεπέμψατο.
ὑπὸ τινος γὰρ καὶ αὐτὴ χαλεποῦ κατείχετο πάθους· ἡ δὲ μετρίῳ
κεχρημένη φρονήματι τῆς βασιλίδος τὴν αἴτησιν οὐκ ἐδέξατο· ἀλλ'
ὑπὸ τῆς χρείας ἐκείνη βιαζομένη τὴν βασιλικὴν ἀξίαν εἰς νοῦν λαβεῖν
οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' αὐτὴ πρὸς τὴν δορυάλωτον ἔδραμεν. ἡ δὲ πάλιν ἐπι

ნა სიმდაბლისა სარეცელსა და წამლად უბრძოლელად ვნებასა მას
ზედა მოიპოვა ლოცვაჲ. მაშინ დედოფალმან ინება მინიჭებად მის-
სა სასუიდელსა კურნებისასა, რაოდენი-რამ თვთ ღირს მოგებისა
საგონებელ უჩნდა, ოქროჲ და ვეცხლი, შესამოსლები და სამკაული
5 და ყოველივე რაოდენი-რამ არს ნიჭი სამეუფოჲსა პატივის მოყუა-
რებისაჲ.

ხოლო საღმრთოჲმან მან დედაკაცმან ჰრქუა: ამათგანი არამ
მიქმს მე, გარნა დიდად სასუიდად კურნებისა შევჰრაცხ შენსა
შემეცნებასა ღმრთის მსახურებისასა და ჰლოცვიდა, რამთი სა-
10 ღმრთოჲ ტაძარი აღჰმართოს მაცხოვრებელისა მისისა ქრისტესთჳს.
ესე რამ ესმა დედოფალსა წარ[146r ხ]ვიდა იგი მეფისა და თავისა
მიერ თჳსისა განაკვრვა მეუღლე თჳსი მეყსა შინა განკურნებითა
თჳსითა. ამისსა შემდგომად განუცბადა მას ძლიერებაჲ ღმრთისაჲ
რომელი იმსახურებოდა ტყჳსა მისგან და ჰლოცვიდა ქმარსა
15 თჳსსა, რამთი იგი მხოლოჲ იცნას ღმრთად და აღუშენოს მას
ტაძარი სალოციელი. და ესრეთ ამის კურნებისა მიერ იქმნა შეც-
ვალეებაჲ ქართველთა ნათესავისაჲ. ხოლო მეფე მეუღლესა თჳსსა
ზედა ქმნილისა მისგან კურნებისა განკვრვებულ იქმნა, გარნა
ეგრეთცა არა ინება აღშენებაჲ ტაძრისა საუფლოჲსაჲ.

20 ამისსა შემდგომად მცირედნი რამ ეამნი წარჲდეს, განვიდა

της εὐτελοῦς εὐνης αὐτὴν κατακλίναται φάρμακον ἀλεξίκακον προσ-
ενήνοχε τῷ πάθει τὴν προσευχὴν· ἡ δὲ βασιλεὺς τῆς θεραπείας μισθὸν
προσκόμιζεν ὃν ἐνόμιζεν ἀξιώκτητον, χρυσὸν καὶ ἀργυρον καὶ χιτῶνας
καὶ ἀμπεχόννας καὶ ὅσα τῆς βασιλικῆς ἐστὶ δῶρα φιλοτιμίας. ἡ δὲ θεία
γυνὴ τούτων ἔφη μὴ δεῖσθαι, μέγαν δὲ ἠγεῖσθαι μισθὸν τὴν τῆς εὐ-
σεβείας ἐπίγνωσιν καὶ προσέφερεν, ὡς ἐνήν, τὰ θεία παιδεύματα, καὶ
θεῖον ἀναγεῖραι παρεγγυᾶ νεῶν τῷ σεσωκότι Χριστῷ. τούτων ἐκείνη
ἀκούσασα κατέλαβε τὰ βασίλεια. καὶ παραυτίκα μὲν ἐξέπληξε τὸν
ὀμόζυγα τῷ συντόμῳ τῆς θεραπείας· εἶτα τοῦ τῆς αἰχμαλώτου τὴν
δύναμιν ἐδήλου καὶ παρεκάλει τοῦτον μόνον εἰδέναι θεὸν καὶ νεῶν
αὐτῷ κατασκευάσαι καὶ ἄπαν εἰς τὴν τούτου θεραπείαν μεταθεῖναι
τὸ ἔθνος. ὁ δὲ τὸ μὲν εἰς τὴν ὀμόζυγα θαῦμα γεγεννημένον εὐφήμει,
τὸν δὲ νεῶν οὐκ ἤθελε δεῖμασθαι.

Ὀλίγου δὲ διεληθόντος χρόνου, αὐτὸς μὲν εἰς θήραν ἐξήλθεν.

იგი ნადირობად. ხოლო კაცთმოყუარებან მეუფებან მსგავსად პავ-
ლესსა¹ მოინადირა იგი, რამეთუ მეყსა შინა ბნელმან რამან მი-
მოიცივა იგი და არა უტევებდა მას უშორესად ვინაჲვე წარსლვად.
ხოლო თანა-მონადირენი იგი მისნი ჩუშულებისაებრსა მას ხედვი-
დეს შარავანდედსა მზისასა და იგი ოდენ მხოლოდ დაშორებულ 5
იყო შეკრულად საკრველთა ვერძხედველობისაჲთა და ესევეითარსა
რამ უღონობასა შინა იყო, პოვა ღონე ცხოვრებისაჲ, რამეთუ
მყის გულისკმა-ყო ბრალი ურწმუნოებისა თვისსაჲ და ტყუილ-
ლისა მის დედაკაცისა ღმერთსა ხადა შემწედ და ღირსსა მას
საკრველებისასა ტყუისა მოუკლა და ჰლოცვიდა მას, რამთა უჩუ- 10
ცნოს მათ სახე აღშენებადისა ტაძრისაჲ. ხოლო რომელმან იგი
აღავსო ბესელიელ სიბრძნითა ბუროთმოძღურებისაჲთა, ესეცა
მასვე ღირს ყო მადლსა ვიდრე² კის საღმრთოჲ დაუსახა მათ ტა-
ძარი. [146 v a] და იგი დაჰსახვიდა, ხოლო იგინი აღმოჰკურნოვეს
და აშენებდეს. 15

ვინაჲთგან უკუშ სრულ იქმნა აღშენებაჲ და სართული განე-
მართა და მხოლოდ მღდელილა საძიებელ იყო, პოვა ამისცა ღონე
საკრველმან მან დედაკაცმან და აზრახა მთავარსა ნათესავთასა,
რამთა მიუვლინოს მოციქული მეფესა ბერძენთასა და ითხოოს
მისგან მიუღინებაჲ მოძღუარი ღმერთის მსახურებისაჲ. და მან 20

ὁ δὲ φιλόθερος αὐτὸν δευπότης κατὰ τὸν Πάπλον ἐπέστρεψε.
ζόφος γὰρ αὐτῷ ἐξαπίνης προσπάων οὐκ εἶα περιτέρω προ-
βαίνειν. καὶ οἱ μὲν συνθηρεύοντες τῆς ἀκτίως συνήθηως ἀπήλασαν.
οὗτος δὲ μόνος ἀποληφθεὶς τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐπεδήθη δευμοῖς· ἐν
ἀπορίᾳ δὲ ὧν πόρον εὗρε τῆς σωτηρίας. εὐθύς γὰρ εἰς νοῦν τὴν ἀπει-
θειαν λαβῶν καὶ τὸν τῆς ἀίχμαλῶτος θῆρον καλέσας ἐπίκουρον,
ἀπηλλάγη τοῦ ζόφου. καὶ τὴν ἀξίμαστον ἐκείνην καταλαβῶν ὄρου-
λωτον, παρεκάλει δεῖξαι τῆς οἰκοδομίας τὸ σχῆμα. ὁ δὲ τὸν Πετε-
λεὴλ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς σοφίας ἐμπλήσας καὶ ταύτην ἠξίωτε χάρι-
τος ὥστε τὸν θείον διαγράψαι νεών. καὶ ἡ μὲν διέγραψεν, οἱ δὲ
ἄρτυτόν τε καὶ ὀικοδομοῦν. ἐπειδὴ δὲ ἐτελέσθη τὸ οἰκοδομημα καὶ ὁ
θροφος ἐπετέθη καὶ μόνων ἐδείξτο τῶν ἱερῶν, εὗρε καὶ τούτου πώ-
ρον ἡ θυμαστία γυνή. ἔπεισε γὰρ τὸν τοῦ ἔθνους ἡγούμενον πρὸς τὸν
Ῥωμαίων πρεσβεύσασθαι βασιλέα καὶ ἀιτήσασθαι πεμφθῆναι σφίσι δι-

¹ მოციქული, I საუკუნის ყველაზე დიდი მოქადაგე ქრისტიანობისა.

იგი ნადირობად. ხოლო კაცთმოყუარემან მეუფემან მსგავსად პავ-
 ლესსა¹ მოინადირა იგი, რამეთუ მეყსა შინა ბნელმან რამან მი-
 ჳოიცვა იგი და არა უტევებდა მას უშორესად ვინაჲვე წარსლვად.
 ხოლო თანა-მონადირენი იგი მისნი ჩუშულებისაებრსა მას ხედვი-
 დეს შარავანდედსა მზისასა და იგი ოდენ მხოლოჲ დაშთოძილ
 იყო შეკრულად საკრველთა ვერმხედველობისაჲთა და ესევეითარსა
 რაჲ უღონოებასა შინა იყო, პოვა ღონე ცხოვრებისაჲ, რამეთუ
 მყის გულისკმა-ყო ბრალი ურწმუნოებისა თვისსაჲ და ტყუილ-
 ლისა მის დედაკაცისა ღმერთსა ხადა შემწედ და ღირსსა მას
 საკრველებისასა ტყუისა მოუჭლა და ჰლოცვიდა მას, რაჲთა უჩუ-
 ცნოს მათ სახე აღშენებადისა ტაძრისაჲ. ხოლო რომელმან იგი
 აღავსო ბესელიელ სიბრძნითა ხუროთმოძღურებისაჲთა, ესეცა
 მასვე ღირს ყო მადლსა ვიდრეწმლის საღმრთოჲ დაუსაბა მათ ტა-
 ძარი. [14(v a)] და იგი დაჰსახვიდა, ხოლო იგინი აღმოჰყუარეს
 და აშენებდეს.

ვინაჲთგან უკუშ სრულ იქმნა აღშენებაჲ და სართული ჯანე-
 მართა და მხოლოდ მღდელილა საძიებელ იყო, პოვა ამისცა ღონე
 საკრველმან მან დედაკაცმან და აზრახა მთავარსა ნათესავთასა,
 რაჲთა მიუვლინოს მოციქული მეფესა ბერძენთასა და ითხოოს
 მისგან მიუღინებად მოძღუარი ღმერთის მსახურებისაჲ. და მან

ὁ δὲ φιλοθεωπιος αὐτὸν δευπότης κατὰ τὸν Πάυλον ἐπιήρουντε.
 ζόφος γὰρ αὐτῷ ἐξαπίνης προσπεσὼν οὐκ εἶα περιτέρω προ-
 βαίνειν. καὶ οἱ μὲν συνθηρεύοντες τῆς ἀκτίνος συνήθηως ἀπήλασαν.
 ὁὗτος δὲ μόνος ἀποληφθεὶς τοῖς τῆς ἀορασίας ἐπεδῆθη δευμοῖς· ἐν
 ἀπορίᾳ δὲ ὡν πόρον εὗρε τῆς σωτηρίας. εὐθύς γὰρ εἰς νοῦν τὴν ἀπει-
 θειαν λαβῶν καὶ τὸν τῆς ἀίχμαλώτου θείον καλέσας ἐπίκουρον,
 ἀπηλλάγη τοῦ ζόφου. καὶ τὴν ἀξιάγαπτον ἐκείνην καταλαβῶν ὁρυσά-
 λωτον, παρεκάλει δεῖξαι τῆς οἰκοδομίας τὸ σχῆμα. ὁ δὲ τὸν ἱερα-
 λεὴλ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς σοφίας ἐμπλήσας καὶ ταύτην ἠξίωτε χάρι-
 τοῖς ὥστε τὸν θείον διαγράψαι νεῶν. καὶ ἡ μὲν διέγραψεν, οἱ δὲ
 ὤρυττόν τε καὶ ἠκοδόμουν. ἐπειδὴ δὲ ἐτελέσθη τὸ οἰκοδόμημα καὶ ὁ
 ὄροφος ἐπετέθη καὶ μόνων ἐδείτο τῶν ἱερέων, εὗρε καὶ τούτον πό-
 ρον ἢ θαυμασία γυνή. ἐπεισε γὰρ τὸν τοῦ ἔθνους ἡγούμενον πρὸς τὸν
 Ῥωμαίων πρεσβεύσασθαι βασιλέα καὶ ἀιτήσασθαι πεμφθῆναι σφίσι δι-

1. მოციქული. I. კაცთმოყუარე მღვდელი. მოციქული მღვდელი. მოციქული მღვდელი.

მიიღო რაჲ მცნებაჲ ესე მისგან, მოციქული წარავლინა, ხოლო მეფემან ისწავა რაჲ მიზეზი სათხოველისაჲ (რამეთუ კოსტანტინე იყო მჭურვალედ ტრფიალი ღმრთის მსახურებისაჲ) რომელმან-იგი ფრიადსა პატივსა ღირს ყვნა მივლინებულნი იგი მისსა და კაცი ვინმე სარწმუნოებითა და ცხოვრებითა და გულისგმის-ყოფითა შემკობილი, ღირს ქმნული მღდელთ მთავრობისაჲ, ქადაგად მოუვლინა ნათესაეთა მათ უფროდსა ფრიად მრავლითა ნიქითა“.

ამას უკუშ თეოდორიტე ესოდენ მოიკსენებს, ხოლო სხუათა წერილთა შინა სახელდებით პოვნილ არს სახელი ტყვსაჲ მის ჩუენ ტყუშთა მკსნელისაჲ, რამეთუ ბერძულად ნონნა უწოდენ წმიდასა ამას, რომელსა ჩუენ მცირედ შეცვალებით-რე ჩინოდ სახელ ვსდებთ.

ეგრეთვე სახელიცა მივლინებულისა მის ეპისკოპოსისაჲ ესრეთ პოვნილ არს, ვითარმედ თვთ ევსტათი იყო ანტიოქელ პატრიარქი,¹ რომელმან დაამყარა ეკლესიაჲ იგი მირიანის მიერ მცხეთას აღშენებული და უკურთხა მათ კათოლიკოსი მთავარ ეპისკოპ[146 v b]ოსი. ხოლო მეფემან ქართველთამან და ყოველთა მთავართა მისთა დაუწესეს პატრიარქსა ანტიოქიისასა მოსასყიდელად ნივთთა წმიდისა მიპრონისათა აგარაკები ათასი კუამლი ქუეყანისაგან ქართველთაჲსა, რაჲთა საფასოჲ შემოსავალთა მათთაჲ იყოს ფას ნივთთა მიპრონისათა, რამეთუ მათ ეამთა არასადა სხუაგან წმიდა იქმნებოდა მიპრონი თვნიერ ანტიოქიას და მიერ განეყოფოდა ყოველთა.

ამიერ იცნობების ეამი მოქცევისაჲ და ვითარმედ ანტიოქიისა საყდრისა მომდგომ იყვნეს და მიერ კელთ-დასხმულ იქმნებოდეს ქართლისა კათალიკოზნი, ხოლო თუ ოდეს იწყეს თვთ კელთ-დასხმად და ვითარმედ არა თვნიერ წესისა და ბრძანებისა, ესე ვიპოეთ ხრონოლორაფსა შინა ანტიოქიას აღწერილსა, რომელი იტყვს ესრეთ:

ὁ ἀπαλον εὐσεβείας. ὁ μὲν οὖν δεξάμενος τὴν εἰρήνην τοὺς πρεσβυσομένους ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς αἰτήσεως τὴν αἰτεῖαν μαθῶν (Κωνσταντίνος δὲ ἦν ὁ τῆς εὐσεβείας φερμότετος ἄραστής), φιλοφροσύνης μὲν παμπόλλης τοὺς πρέσβεις ἤξιωσεν, ἀνδρα δὲ πέντε καὶ σινέσει καὶ βίφ κοσμομένον καὶ τῆς αρχιερωσύνης ἡξιωμένον κήρυκα τῷ βίβνει τῆς θεογνωσίας ἐξέπεμψε μετὰ δώρων ὅτι μάλιστα πλείωτων.

¹ მოლვაწეობდა IV საუკუნეში.

და ზემო ვსენებულისა მის წილ ათასისა კუანლისა დაუწესა
მათ, რადთა წლითიწლად მოსცემდენ ჯამად-ჯამადთა პატრიარქთა
ანტიოქიისათა ათასსა დრაჰკანსა, რომელი-იგი მოეცემოდა ვიდრე
დღეთამდე იოანე წმიდისა პატრიარქისათა. რამეთუ მან ანიკა იგი
5 ორესტის წმიდასა პატრიარქსა იმრუსალიმისასა, რომელი მივიდო-
და მოციქულად ბასილის თანა მეფისა ბერძენთაჲსა, რადთა მისსა
საყდარსა მიეცემოდის ქართველთა მიერ. და მიერ დღითგან დაე-
წესა, რადთა მოვსენებაჲ ოდენ სახელისაჲ აქუნდეს ქართველთა
შორის ანტიოქელსა პატრიარქსა. და უკეთუ ოდესმე გამოჩნდეს
10 წვალებაჲ, მაშინლა სიაუღინებდეს მუნ ექსარხოსსა განხილვად და
განმართვად წვალებათა და ცთომათა სულიერთა, ვითარ-იგი
ნეტარისა თეოდორე პატრიარქისა დღეთა წარვიღინა ბასილი ღრა-
მატიკოსი [1471ს] წვალებისათჳს აკაკთაჲსა“.

აქა დაგჳშთა საძიებელი მრავალთაჲ, თუ ოდეს მიიღეს ქარ-
15 თველთა კურთხევაჲ მიპრონისაჲ და ამისდა ცნობად მრავალ ჟამ
ვდროებდ აღწერად ბრძანებულსა ჩემდა შენ მიერ მოსავსენებელსა
ამას. და ესოდენ ვპოე საზოგადოდ ყოველთათჳს, ვითარმედ ქალ-
კიდონისა კრებასა ესმა, რომელ სიძვრისათჳს ფასით ჰყიდდეს მიპ-
რონსა, ამისთჳს ბრძანეს წმიდათა მამათა, რადთა არა ხოლო
20 ანტიოქიას, არამედ სხუათაცა ეკლესიათა შინა წმიდა იქმნებოდეს
მიპრონი. ხოლო თჳსაგან ქართველთაჲ საგონებელ არს, ვითარმედ
სიშორისათჳს გზისა და რომელ ფრიად 'ააში'მ არს უცხო თესლთა
შორის ჳმელით ანტიოქიით ქართლს წარღებაჲ წმიდისა მიპრონი-
საჲ, ამისთჳს თჳთ აღგილსა დაწესებულ არს მათდა კურთხევაჲ
25 მიპრონისაჲ.

Иверии тысяча пзначала установлена, и устава даяти на каждо
лето по времени Патриархом дан от тех сел его, златник ты-
сячу окупления ради ароматом святого лира. И на всяко лето
даяхуся, даждь до Ивана святого Патриарха Иерусалимскаго
при Оресте святейшем Патриархе Антиохийском, идущу ему
на моление Кир Василию. Уставсено бысть въпомянание имени
Патриарху Антиохийскому единому в Иверии, и посылать
Ексарха на посещение о ересах и истязавие о душевных соб-
лазнах и взимать уряденая от сел оных.

„დღეთა კოსტანტინე სკორის¹ მოსახელისათი, ანტიოქიას პატრიარქობასა ნეტარისა თეოფილაქტესსა², მოვიდეს ქართლით მოციქულად მონაზონნი ორნი და მოუთხრეს ნეტარსა თეოფლაქტეს, ვითარმედ დიდსა ჭირსა შინა არიან ქრისტეანენი მკვდრნი ქართველთა სოფლებისანი, რამეთუ დღითგან ნეტარისა ანასტასი³ მღდელ მოწამისა ანტიოქელ პატრიარქისა არა კურთხეულ არს მათდა კათოლიკოსი მთავარეპისკოპოსი სიძნელისათჳს გზისა, რამეთუ აგარიანთავან ვერვინ იკადრებს სლვად. ხოლო მან ბჳობითა კრებისადთა მთავარეპისკოპოსთა, მიტროპოლიტთა და ეპისკოპოსთა თჳსთა თანა მისცა ქართ[147r a]ველთა პროტრეპტიკონი, რომელ არს განჯსნითი, რადთა თჳთ მათისა საზღვრისა ეპისკოპოსთაგან ჳელნი დაესხმოდინ ეამად-ეამადსა კათოლიკოსსა ქართლის[ა]-სა, რადცა საღმრთო მან მადლმან უჩუჳნოს მათ და რომელი გამოირჩიონ მოყუასთა მის ეკლესიისათა თანადგომითა და წანებითა ეპისკოპოსთადათა წესთაებრ საეკლესიოთა. და შეუჳმნა მათ აღწერით მოსაგსენებელი თავისა თჳსისათჳს და მუნ შემოკრებულისა კრებისათჳს, და ჳელთ-დასხმულ ყო ერთი ორთა მათ მისსა მოვლინებულთა მონაზონთაგანი სახელით იოანე მის ეამისა კათალიკოსად მათდა.

[9₁—10₁₃]* Яко при Костянтине Царе Копроиме, Патриарху сущу блаженному Феофилакту, Яко в нужди суть христиане сел Иверских, не имуща съборнаго Епископа, от дний блаженнаго Анастасия священномученика Патриарха Антиохийскаго не поставлен бысть им Архиепископ съборный, остроты ради путныя, и за ежъ не смети кому Агарян ради мимо ходити. И сборным судом своим Митрополит, и Архиепископ и Епископ, повелительное писание дасть Ивиром, поставлятись от Епископ предела его, иж в дни тья, съборному Архиепископу Иверьскому. По еж быти избранию от них и сътворити и жребий и по жребию, идеже божественная благодать объявить поставити того по церковному устаоу; и сътворша написание въспоминание о том спедыйся съборъ и замечательвъ дасть им, и постави единаго от единаго от обок посланню миху Ивана именовем. Бяху же села Патриархови

¹ ბიზანტიის მეფე 741—775 წწ.
² პატრიარქობდა 744—751 წწ. * პატრიარქობდა 561—599 წწ.
³ რუსული ტექსტი გადმოთქვდილია კრებულისა—Православный палео...

ხოლო აფხაზთათჳს ევაგრე ეპიტანესი¹ საეკლესიოსა მო-
თხრობასა შინა თჳსსა აღსწერს ოცდამეორესა თავსა შინა და
იტყჳს ესრეთ:

„მათვე ეამთა შინა ისტჳნიანეს² მეფობისათა აფხაზნიცა
შეიცვალნეს უმჯობესად და ქრისტიანობისაჲ შეიწყნარეს ქადაგე- 5
ბაჲ, რამეთუ პალატსა შინა იუსტინიანე მეფისასა იყო ვინმე სა-
კურისი, აფხაზი ნათესავით და ევფრატა სახელის ღებით, რომე-
ლი წარივლინა მეფისა მიერ ქადაგებად მათდა და აღთქუნად,
ვითარმედ ამიერიტგან არცა ერთილა ვინ ნათესავისა მათისაგანი,
განგუშბულ იქმნეს შამაკაკობისაგან რკინისა [147v] მიერ იცულე- 10
ბითა ბუჩებისაჲთა. რამეთუ მრავალნი იყვნეს მათგანნი მსახურ
სამეფოჲსა საწოლისა, რომელთაჲ საკურის იცის წოდებჲჲ ჩუშუ-
ლებამან. ვინაჲცა იუსტინიანე ტაძარ წმინდისა ღმრთის მშობლისაჲ
ალაშენა აფხაზეთს შინა და მღდელნი დაადგინნა მას შინა, რაჲთა
უგანცხადებულესად ასწავებდენ შჯულსა ქრისტიანობისასა“.

15

ესე მცირედნი სიტყუანი, ვითარცა თესლის მკრებელმან,
მიმოგანთესულნი წმიდათა წერილთაგან, ერთად შენოვკრიბენ,
ჯერჩინებითა შენითა, კაცო ღმრთისაო, რომელმან-ეგე უწყი, ვი-
თარ მრავალნი მრავალგზის ამათ პირთათჳს გუკითხვიდეს და
დაპბრკოლდებოდეს ჩუენთჳს უმეცრებით, ვითარცა თჳთ განდგო- 20
მილთა საყდრისაგან დიდისა პეტრე მოციქულთა თავისა, რომელ-
ნი კუალად გულსავსე ყვნა და ალაშენნა ესევეითართა თხრობათა
პოვნითა ზოგად-საფარველმან და თავ-საკიდურმან ყოველთა აღშე-

[114-15] δ αὐτὸς ἱστορεῖ Ἀβασγοὺς ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μεταστάν-
τα; ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τὰ χριστιανῶν ἐλέσθαι δόγματα βασιλέα
τε Ἰουστινιανὸν τῶν τινα ἐκ τῆς ἀβλῆς εὐνούχων. Ἀβασγὸν δὲ τὸ
γένος, Εὐφρατᾶν ὄνομα, πέμψαι παρ' αὐτοὺς ἀπαγορεύοντα μηδὲν
τὸ λοιπὸν ἐν τούτῳ τῷ ἔθνεϊ περὶ τὴν ἀρρενωπίαν ἀποψιλοῦσθαι
σιδηρῷ βιαζομένης τῆς φύσεως. Ἐξ αὐτῶν γὰρ τὰ πολλὰ οἱ τοῖς
βασιλικοῖς ἐξυπηρετοῦμενοι κοιτῶσι καθεστήκεσαν, οἷς εὐνούχους ἢ
συνήθεια καλεῖ. Ὅτε καὶ Ἰουστινιανὸς ἱερὸν τῆς θεοτόκου ἐν Ἀβασ-
γοῖς διχοδομησάμενος ἱερέας αὐτοῖς κατεστήσατο. Ὅθεν ἐς τὸ ἀ-
ριβέστατον τὰ χριστιανῶν ἐξέμαθον δόγματα.

¹ ბერძენი ისტორიკოსი VI საუკუნისა.
² ბიზანტიის მეფე 527—565 წწ.
* ბერძნული ტექსტი გადმოთბეჭდილია წიგნიდან: ბიზანტიელი მწერლების
ცნობები საქართველოს შესახებ, ტ. III, გამოსცა ს. ყაუხჩიშვილმა, ტფილისი,
1936, გვ. 297.

ნებისა და დაშენებისამან ქრისტემან, რომლისა მიერ არსმცა და
ჰგიეს მარადის საფარველსა ზედა მართლმადიდებლობისა მისისასა,
ვიდრე მოაქამდე უცვალებელად დაცული ნათესავი ჩუენი, რომელთა წილ კეთილ ხუდეს რჩეულთა შორის საწამებელად მართლ-
5 მადიდებლობასა შინა განთქმულებისა წმიდანი ტადარნი წმიდათა
შინა ადგილთა, ადგილი თხემისაჲ და ქუაბი ბეთლემისაჲ, ქუაბი-
თურთ საბა წმიდისაჲთ და თორნით სჳნონ წმიდისაჲთ. იყვნედ
ესენი მათდა იბე და წინდ საუკუნოდსა ზეცისა სავანეთა მკჳდრო-
ბისა, [147 v b] მეოხებითა ყოვლად წმიდისა ღმრთის მშობლისათა
10 და ლოცვითა და ვედრებითა უცხოთ შემწყნარებელისა მაგის და
მსგავსად ღმრთისა უძლურებათა ჩუენტა მტკრთველისა წმიდისა
სჳმეონ საკრველთმოქმედისა და ღირსისა დედისა მისისა მართაჲ-
სითა, რომელთა ოხაჲ დაფარვაჲ შენდა ყოველთა, რომელნი ჰმსა-
ხურებენ და უმსახურებია წმიდისა მაგის ეკლესიისადა და სიტყუთ,
15 გინა საქმით მოლუაწე იქმნნეს მოგებასა ამის წმიდისა გიორგისსა.
ხოლო მე ლოცვითა თქუენითა მოლუაწებაჲ და ჯსნაჲ პატივისაგან
ურიცხუთა ბრალთა ჩემთაჲსა.

დიდებაჲ და პატივი, თაყუანის-ცემაჲ და მიდლი, დასაბამსა
და სრულყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა მამასა და ძესა და წმი-
20 დასა სულსა დაუსრულებელთა საუკუნეთა უკუნისამდე, ამენ*.

---

* მინაწერი ბოლოში: „სრულ იქმნა ესეცა ქართველთა ოდეს მოქცევისა მოსაქსენებელი თჳთ ღირსისა ეფრემის ნუსხისგან“.